

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมาของสถานบริการอาบอบนวด

การตั้งสถานบริการอาบอบนวดในประเทศไทยได้เอาแบบอย่างมาจากการให้บริการอาบอบนวดร้อนของญี่ปุ่น ซึ่งมีสตรีเป็นผู้ให้บริการและเป็นที่ยอมรับของทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างประเทศเป็นอันมาก นักธุรกิจของไทยได้จำเอามาเป็นแบบอย่างในการเปิดให้บริการในประเทศไทย โดยเลียนแบบทั้งวิธีการและการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งปรากฏว่า กิจการให้บริการได้ทำความร่ำรวยให้กับผู้เป็นเจ้าของเป็นอย่างมาก เพราะเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ประเทศไทยมีอากาศร้อน คนก็ชอบอาบอบนวดอยู่แล้ว ยิ่งเมื่อมีคนคอยปฏิบัติในการอาบอบนวดแล้วก็ไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า ผู้ที่ให้บริการก็ย่อมมีมากเป็นธรรมดา

การให้บริการในระยะแรกเป็นการดำเนินการให้บริการอาบอบนวดอย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่การอาบอบนวดเพื่อให้ทุกส่วนของร่างกายสะอาด หลังจากนั้นก็ให้บริการอบไอน้ำเพื่อให้ร่างกายปลอดโปร่งและสบาย และมีการนวดเพื่อขจัดความปวดเมื่อยทางร่างกาย การที่มีการให้บริการทั้ง 3 อย่างนี้ทำให้คนทั่วไปเรียกกันติดปากว่า สถานบริการอาบอบนวด กิจการประเภทนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงและทำกำไรให้แก่ผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากยกเว้นใครคั่งกล่าวนี้เป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ประกอบการอื่นเข้ามาสู่การแข่งขันมากขึ้น การที่มีผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นซึ่งหมายถึงมีปริมาณเสนอขายมากขึ้น แต่จำนวนลูกค้าซึ่งหมายถึงความต้องการมีเท่าเดิมเพิ่มขึ้นแต่เพียงเล็กน้อย ตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้วผู้ประกอบการจะขายบริการได้ก็ต้องลดราคาค่าบริการลง สถานบริการในระยะนั้นจึงต้องลดราคาค่าบริการลงมาเพื่อดึงดูดลูกค้า ทำให้สถานบริการบางแห่งต้องปิดตัวเองเพราะประสบความขาดทุนจากการแข่งขัน

ในระยะต่อมา ผู้บริการได้พยายามเปลี่ยนแปลงวิธีการในการให้บริการเพื่อดึงดูดลูกค้า การนวดแบบทิศการต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เกิดการหมั่นหม่อมต่อการค้าประเวณีเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการควบคุมวิธีการปฏิบัติก็ไม่เป็นไปโดยเคร่งครัด สถานบริการจึงเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางค่านิยมต่าง ๆ จึงทำให้ตำรวจต้องเข้าควบคุมสถานบริการต่าง ๆ รวมทั้งสถานบริการ

อาบอบนวดด้วย โดยการออก "พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เป็นผลให้สถานบริการหลายแห่งถูกปิดไปเพราะมีการกระทำที่ผิดพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่สถานบริการอีกหลายแห่งก็ยังดำเนินการอยู่และมีสถานบริการอีกหลายแห่งก็ยังดำเนินการอยู่ และมีสถานบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เพราะทำรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก

ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการอาบอบนวดเป็นธุรกิจที่สร้างผลกำไร เป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสูงในระยะเวลาอันสั้น รายได้จากธุรกิจประเภทนี้เป็นรายได้ที่ค่อนข้างแน่นอน จึงทำให้ความสนใจให้กับผู้ลงทุนพอสมควร และยิ่งถ้าผู้ประกอบการพยายามที่จะอยู่ในขอบเขตของกฎหมายหรือได้รับความคุ้มครองก็แล้ว โอกาสที่จะถูกปิดซึ่งก็หมายถึงการขาดทุนก็มีน้อย ความเสี่ยงในการลงทุนจึงมีน้อย ทำให้ผู้ลงทุนจำนวนมาก แต่ผู้ลงทุนส่วนใหญ่เมื่อศึกษาถึงภูมิหลังแล้วจะพบว่า มักจะเป็นผู้ที่ร่ำรวยขึ้นมาจากธุรกิจที่มีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชค ซึ่งสามารถทำควมร่ำรวยได้อย่างง่าย และเป็นผู้ที่มีความสามารถในทางการค้าหรือธุรกิจเฉพาะด้านในวงแคบ ซึ่งเป็นการค้าหรือธุรกิจที่ไม่มีโครงสร้างสลับซับซ้อน เช่น เป็นเจ้าของภัตตาคาร ร้านตัดผม ร้านค้าทอง นายทุนจัดสรรที่ดินและร้านขายยา เป็นต้น ผู้ประกอบการประเภทนี้จะไม่กล้าลงทุนในกิจการหรือธุรกิจที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อนหรือมีความเสี่ยงสูง เช่น การลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ลงทุนอีกประเภทหนึ่งซึ่งลงทุนเพื่อให้เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างประโยชน์ให้แก่อาชีพหลักของตน เช่น การลงทุนของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีฐานะร่ำรวย จะลงทุนเพื่อใช้สถานบริการเป็นที่รับรองเพื่อนฝูงหรือบุคคลอื่นที่ประกอบธุรกิจร่วมกับตนเพื่อประโยชน์ในการเจรจาหรือการตกลงทางธุรกิจและเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการรับรองแขก แต่ผู้ลงทุนประเภทนี้จะไม่เปิดเผยตัวหรือออกหน้า มักจะจ้างผู้อื่นที่มีความรู้ความชำนาญในการดำเนินการค้าสถานบริการโดยเฉพาะเป็นผู้ดำเนินการแทนการที่สถานบริการบางแห่งมีบุคคลที่มีอำนาจอยู่เบื้องหลัง เช่นนี้ทำให้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ไม่อาจทำได้เต็มที่ เพราะความกลัวเกรงใจบุคคลเหล่านั้น สถานบริการหลาย ๆ แห่ง จึงยังคงดำเนินการอยู่ได้ตามปกติทั้ง ๆ ที่มีการกระทำที่ผิดกฎหมายอยู่เสมอ สถานบริการจึงยังคงเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด (สมคิด พลศรี 2518 : 21-23)

สถานประกอบการในกิจการประเภทนี้ โดยส่วนใหญ่จะมีการใช้ประโยชน์จากแรงงานหญิง กล่าวคือ นอกจากการบริการ อาบ อบ นวด แล้ว จะเปิดบริการขายอาหาร และเครื่องคัมความคู่กันไปด้วย จะมีลูกจ้างหญิงทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ เช่น พนักงานต้อนรับ พนักงานเสิร์ฟอาหาร พนักงานเก็บเงิน ตลอดจนพนักงานทำความสะอาด มีหลายแห่งที่มีดนตรีแสดงให้ผู้นมาใช้บริการฟังในร้านอาหาร เพื่อเป็นการดึงดูดผู้นมาใช้บริการอีกด้วย

สถานบริการอาบ อบ นวด ในปัจจุบันจะมี 2 ประเภท คือ

1. สถานบริการ อาบ อบ นวด แผนโบราณ พนักงาน อาบ อบ นวด ส่วนใหญ่จะให้บริการต้องผ่านการฝึกอบรมการนวดแผนโบราณมาก่อน ซึ่งจะเป็นการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น 2-3 เดือน จะมีโรงเรียนสอนการนวดแผนโบราณในบริเวณวัดเขตพุนวมมังคลาราม หลังจากนั้นก็จะมาสมัครทำงานโดยจะมีการทดลองงานก่อนหรือไม่นั้นแล้วแต่เจ้าของสถานประกอบการแต่ละแห่ง และมีบ้างเหมือนกันที่ไม่ได้ฝึกอบรมมาก่อนการบริการผู้นมาใช้บริการจะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง การทำงานไม่จำกัดเวลาเริ่มทำงานและเลิกงาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นหญิงที่มีครอบครัวหรือหม้าย/หย่าร้าง มาก่อนและปลื้กเวลามาทำงานทำช่วยเหลือครอบครัวการบริการโดยส่วนใหญ่จะให้บริการนวดแผนโบราณ การบริการพิเศษค่านอื่นเกือบไม่มีเลย จึงไม่ค่อยมีปัญหาทางด้านสุขภาพเกี่ยวกับการทำงาน ขนาดของสถานประกอบการจะเป็นตึกแถว 1-2 คูหา ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการขนาดเล็กจำนวนพนักงานประมาณ 20-40 คน และเป็นหญิงที่มีช่วงอายุ 30-40 ปี มากที่สุด

2. สถานบริการ อาบ อบ นวด แผนปัจจุบัน พนักงาน อาบ อบ นวด ไม่ต้องผ่านการฝึกอบรมนวดแผนโบราณ เพราะเป็นการบริการที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ผู้นมาบริการคลายความตึงเครียดจากการทำงาน รวมทั้งเป็นการพักผ่อนหย่อนใจด้วยการบริการประเภทนี้ส่วนมากจะมีจำนวนพนักงานอาบ อบ นวด มากกว่าแผนโบราณ เป็นสถานบริการทันสมัย ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ รายได้หรือค่าบริการในประเภทนี้จะได้รับมากกว่าประเภทแผนโบราณ 3-4 เท่าตัว เพราะได้รับความนิยมจากผู้นมาใช้บริการมากกว่าพนักงานอาบ อบ นวด จะมีการทดลองงานก่อนเข้าปฏิบัติงานจริง จากพนักงานอาบ อบ นวด ที่ทำงานมาก่อนเพียงระยะสั้น 3-5 วัน ในระยะดังกล่าวจะมีรายได้น้อย หรือบางรายที่เป็นมาก่อนจะไม่ต้องทดลองงานเลย ระยะทำงานในแต่ละวันประมาณ 1-3 รอบ ๆ ละ 1-2 ชั่วโมง รวมเวลาทำงานประมาณวันละ 4-5 ชั่วโมง ระดับรายได้แตกต่างกัน ซึ่งโดยมากจะมีความสัมพันธ์

กับบุคคลิก หน้าตา รูปร่าง ของแต่ละพนักงานอาบ อบ นวด หรือตามภาษาที่ใช้ในหมู่พนักงานด้วยกันว่า "คาว" จะมีรายได้สูงกว่าพวกอื่น ๆ

ในสถานบริการอาบ อบ นวด จะมีแรงงานหญิงทำหน้าที่ต่าง ๆ กันดังนี้

พนักงานต้อนรับ

พนักงานต้อนรับโดยมากจะเป็นพนักงานหญิงช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้บริการด้านต่าง ๆ จะรับเงินเดือนเป็นพนักงานประจำ การทำงานเขาไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

พนักงานเสิร์ฟอาหาร

พนักงานเสิร์ฟอาหาร จะเป็นพนักงานหญิงที่สามารถทำงานบริการด้านนี้ดีกว่าพนักงานชาย จะได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือนไม่สูงนัก ประมาณ 800-1,500 บาท แต่มีสวัสดิการด้านอาหาร นอกจากนี้จะมีรายได้พิเศษจากผู้มารับบริการ เช่น ค่าทิปตกประมาณเดือนละ 600-1,200 บาท รวมรายได้ต่อเดือนประมาณ 1,200-2,500 บาท สถานบริการบางแห่งก็ไม่มีเงินเดือนให้ โดยพนักงานเสิร์ฟจะได้เฉพาะค่าทิปจากผู้มารับบริการเท่านั้น

พนักงานเก็บเงิน

พนักงานเก็บเงินจะประจำอยู่ในแผนการเงิน จะทำงานประจำ จะจบการศึกษา ปวช. หรือ ปวส. เป็นลูกจ้างประจำ

พนักงานทำความสะอาด

พนักงานทำความสะอาดในสถานบริการอาบ อบ นวด จะทำหน้าที่ทำความสะอาดห้องอาบ อบ นวด การซักล้างผ้าเช็ดตัวและอื่น ๆ ตลอดจนบริเวณภายในห้องพนักงานอาบ อบ นวด นั่งโชว์ตัว โดยมากจะเป็นพนักงานประจำ

พนักงานดูแลทั่วไปหญิง (แมบาน)

พนักงานดูแลทั่วไปหญิงหรือที่เรียกกันในหมู่ผู้ใช้แรงงานด้วยกันว่า "แมบาน" ทำหน้าที่ดูแลทั่วไป เช่น ดูแลความเรียบร้อยของพนักงานทำความสะอาด ดูแลห้องอาบน้ำ นวด ว่าจะสะอาดหรือไม่เพียงไร รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทั่วไปด้วย ซึ่งเป็นพนักงานประจำ

พนักงานปรุงอาหาร

พนักงานปรุงอาหาร มีหน้าที่ปรุงอาหารตามที่อยู่ให้บริการส่ง และส่งให้พนักงาน เสรีฟอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นพนักงานประจำ

พนักงานผสมเครื่องคัม

พนักงานผสมเครื่องคัม มีหน้าที่ผสมเครื่องคัมชนิดต่าง ๆ หรือจัดส่งเครื่องคัม ชนิดต่าง ๆ ให้ผู้ใช้บริการ โดยมีพนักงานเสิร์ฟบริการอีกทอดหนึ่งและเป็นพนักงานประจำ

พนักงานหญิง อาบ อบ นวด

เป็นผู้ที่จะคอยบริการแขกที่มาใช้บริการ ที่ทำงานจะถูกจัดไว้โดยเฉพาะ พนักงาน อาบ อบ นวด นั้นในสถานบริการหนึ่งอาจมีรายได้ไม่เท่ากัน เพราะนอกจากจะได้รายได้ จากเจ้าของสถานบริการแล้ว รายได้ส่วนหนึ่งมาจากแขกที่มาใช้บริการที่ให้เป็นการ พิเศษ หรือทิป ซึ่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริการและรูปร่างหน้าตา

งานวิจัยเกี่ยวกับหญิงบริการอาบ อบ นวด

เกี่ยวกับเรื่องนี้มีผู้วิจัยไว้หลายคน เช่น พ.ศ. 2516 ยุทธนา ไทยภักดี ได้ ทำวิจัยเรื่อง "ปัจจัยบางประการที่ทำให้สตรีบางคนประกอบอาชีพหญิงบริการ อาบ อบ นวด" พ.ศ. 2518 สมคิด พลศรี ได้วิจัยเรื่อง "การใช้แรงงานสตรีในสถานบริการกับการพัฒนากำลังคน ศึกษาเฉพาะกรณี พนักงาน อาบ อบ นวด ในสถานบริการ" พ.ศ. 2521 สมศรี สะอาดเอี่ยม ได้ทำวิจัยเรื่อง "สภาพชีวิตและปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่" พ.ศ. 2522 ฉาสุก พงษ์ไพจิตร ได้ทำการสำรวจหญิงอาบ อบ นวด ในกรุงเทพมหานคร

ต่อมาในปี 2523 เทพนม เมืองแมนและสมศักดิ์ นันทา ได้วิจัยหญิงบริการ อาย อย นวด 1,000 คน ในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับ ความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติการค้าบริการวาง แผนครอบครัว การตั้งครรภ์ การทำแท้ง กามโรค และการติดยาเสพติด และในปี 2528 กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทยได้วิจัยเรื่อง "แรงงานหญิงในสถานบริการ อาย อย นวด" ซึ่งจากผลการศึกษาพอจะสรุปได้ดังนี้

อายุ ในปี พ.ศ. 2518 พบว่าหญิงอาย อย นวด ในกรุงเทพมหานครประมาณ ร้อยละ 93 มีอายุระหว่าง 15-29 ปี โดยช่วงที่มากที่สุดคือ ช่วงอายุ 20-24 ปี มีกว่า ร้อยละ 50 และจากงานวิจัยในปี พ.ศ. 2522 สรุปได้เหมือนกัน

การศึกษา หญิงอาย อย นวด ในกรุงเทพมหานคร ประมาณ ร้อยละ 93 มีการศึกษาไม่เกิน ป.7 ซึ่งสยใหญ่ร้อยละ 67.40 จบชั้น ป.4 อยางไรก็ดี จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2518 พบว่าผู้ไม่มีการศึกษาร้อยละ 7.3 มีการศึกษาเกิน ป.7 มีร้อยละ 6 และจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2522 พบว่าผู้ไม่มีการศึกษามีเพียงร้อยละ 3.20 มีการศึกษาเกิน ป.7 มีร้อยละ 13.8 แสดงให้เห็นว่าหญิง อาย อย นวด ส่วนใหญ่ในช่วง 4 ปียังมีการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่เกินชั้นประถมศึกษา แล่สัดส่วนของหญิงมีการศึกษาสูงกว่านี้มีเพิ่มขึ้นเกือบ ร้อยละ 8 ส่วนจำนวนผู้ไม่มีการศึกษาเลยมีลดลง

ภูมิลำเนา ในปี พ.ศ. 2518 หญิงอาย อย นวด ส่วนใหญ่ร้อยละ 37.9 มาจาก ภาคกลางร้อยละ 32 มาจากภาคเหนือร้อยละ 26.7 มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี พ.ศ. 2522 สสำรวจพบว่าหญิงอาย อย นวด มาจากภาคเหนือมากที่สุดคือร้อยละ 53 ภาคกลาง ร้อยละ 31 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 14.1 แสดงว่าในราว 4 ปีมานี้ หญิงจากภาค เหนือมีเพิ่มมากขึ้นมาแทนที่หญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวนพี่น้อง จากงานวิจัยในปี 2518 สรุปว่าหญิง อาย อย นวด ร้อยละ 51.8 มีพี่น้อง 5-8 คนและร้อยละ 35 มีพี่น้อง 1-4 คน

อาชีพเดิมของหญิง อาย อย นวด ในปี 2518 สสำรวจพบว่า หญิง อาย อย นวด ร้อยละ 50 ไม่เคยทำงานมาก่อนเข้าทำงานนี้ 35.1 ทำงานอื่น ๆ ร้อยละ 14.9 เคยทำ งานในสถานบริการแห่งอื่น ๆ คล้ายกับการวิจัย ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่งพบว่าร้อยละ 43.9 ไม่เคยทำงานอะไรมาก่อน นอกจากนั้นเคยประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น เป็นลูกจ้างทำงาน

เสริมสวย พนักงานบริการในภัตตาคาร สรุปได้ว่า หญิงบริการเกือบครึ่งเข้ามาทำงานนี้ โดยตรง นอกจากนั้นทำอาชีพอื่นมาก่อน

สถานภาพสมรส จากการสำรวจในปี 2518 พบว่า หญิงอาบ อบ นวด ส่วนใหญ่ ไม่มีทะเบียนสมรสร้อยละ 51.9 หย่าหรือแยกกันอยู่ร้อยละ 17.8 เป็นโสดและอีกร้อยละ 20.1 แต่งงานอยู่กับสามี ในปี 2522 พบว่าหย่าหรือแยกกันอยู่ร้อยละ 29 เป็นโสดร้อยละ 13 แต่งงานอยู่กับสามี สรุปในช่วงเวลานี้ หญิงอาบ อบ นวด ส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้มีครอบครัวแตกแยกแต่มีหญิงโสดเข้ามาทำงานนี้มากขึ้น

รายได้ ในปี 2518 หญิงอาบ อบ นวด มีรายได้จากงานประจำ เดือนหนึ่ง ระหว่าง 1,000-7,000 บาท ผู้มีรายได้น้อยมักเป็นผู้ที่เพิ่งทำงาน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 1,500-2,500 บาท ส่วนรายได้จากการบริการพิเศษ เดือนหนึ่งอยู่ระหว่าง 1,000-1,500 บาท ในบางกรณีอาจมีรายได้พิเศษ โดยเฉพาะจากแขกต่างชาตินหลายพันบาท โดยสรุปจะมีรายได้รวมระหว่าง 2,000-8,500 บาท ในปี 2522 พบว่ารายได้ตั้งแต่ 1,500-10,000 บาทต่อเดือน เฉลี่ยส่วนใหญ่มีรายได้รวมประมาณ 8,500 บาท

แต่จากงานวิจัยของอาจารย์ณาสุก พงษ์ไพจิตร ในปี 2522 สรุปจากการสำรวจหญิงอาบ อบ นวด คนในกรุงเทพมหานคร พบว่ารายได้รวมส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง เดือนละ 3,000-6,000 บาท

สรุปได้ว่ารายได้จากการบริการอาบ อบ นวด เพิ่มขึ้นในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา น่าจะเป็นเพราะอัตราค่าครองชีพเพิ่มมากขึ้น

สาเหตุของการมาประกอบอาชีพนี้ ในปี 2518 พบว่าร้อยละ 60.3 มาประกอบอาชีพนี้ เพราะมีเหตุผลต้องใช้จ่ายเงินมากร้อยละ 24.3 ไม่มีความรู้จะประกอบอาชีพอื่นและร้อยละ 9.7 มาประกอบอาชีพเพราะทำรายได้ได้ดีกว่าอย่างอื่น จากการวิจัยในปี 2522 สรุปผลได้ใกล้เคียงกัน

การคุมกำเนิด ในปี 2518 หญิงบริการอาบ อบ นวดร้อยละ 51.2 ไม่คุมกำเนิด ร้อยละ 42.4 คุมกำเนิดโดยใส่ยาเม็ด นอกนั้นคุมกำเนิดโดยวิธีอื่น ๆ เช่น ใช้ห่วง ฉีดยา ทำหมัน ในปี 2522 หญิงบริการอาบ อบ นวด ที่ไม่คุมกำเนิดมีเพียงร้อยละ 14 นอกนั้น

คุมกำเนิดโดยใช้ยาเม็ดมากที่สุด ใช้วิธีอื่นรองลงไปอย่างละเล็กน้อย เช่นเดียวกันในปี 2518 สรุปได้ว่าในช่วง 4 ปี หญิงบริการอาม อม นวด คุมกำเนิดกันมากขึ้นกว่าร้อยละ 30

การทำแท้ง ในปี 2518 หญิงบริการอาม อม นวด ร้อยละ 60 เคยตั้งครรภ์ และจากจำนวนท้อง (ครรภ์) ทั้งหมดของ 504 คนหรือร้อยละ 60 จำนวน 1,040 ครั้งนั้น หญิงบริการทำแท้งร้อยละ 20.1 แท้งเองร้อยละ 12.2 แล้วคลอดร้อยละ 67.7 ในปี 2522 พบว่าร้อยละ 56 เคยตั้งครรภ์และร้อยละ 19 เคยทำแท้งวิธีทำแท้งที่ใช้มากที่สุดคือ ฉีดยาเข้ามดลูกร้อยละ 38 ร้อยละ 24 คุมประจำเดือน ร้อยละ 18 กินยาขับประจำเดือน ส่วนผู้ที่ทำแท้งให้เงินร้อยละ 52 เป็นแพทย์ปริญา ร้อยละ 16 เป็นหมอเถื่อนและร้อยละ 23 ต้องเข้าโรงพยาบาลหลังทำแท้ง

การมโรค ในปี 2528 พบว่าหญิงบริการอาม อม นวด ร้อยละ 41 เคยเป็น กามโรค ซึ่งเป็นหนองในมากที่สุดคือร้อยละ 79 ของผู้เป็นโรค และผู้ป่วยเข้ารับการรักษา ในคลินิกเขวชนมากที่สุดคือร้อยละ 80 ในโรงพยาบาลรัฐและเอกชนร้อยละ 9 ร้านขายยา ร้อยละ 5 หน่วยควบคุมกามโรค 3 และในสถานเอนามัยร้อยละ 2

ยาเสพติด ปี 2522 มีผู้เคยใช้ยาเสพติดร้อยละ 24 ซึ่งร้อยละ 56 ของจำนวน นี้ เสพติดโดยวิธีรับประทานร้อยละ 52 ร้อยละ 1.6 ฉีดและร้อยละ 0.4 ใช้คมประเภทยา เสพติดที่ใช้คือร้อยละ 50 เป็นยาระงับประสาท เป็นกัญชาร้อยละ 41 ยามาร้อยละ 6 และอีกร้อยละ 3 เป็นเฮโรอีน หญิงบริการอาม อม นวด ที่ใช้ยาเสพติดนี้ร้อยละ 98 ไม่ได้รับการรักษาและร้อยละ 0.5 รักษาในโรงพยาบาลรัฐ

ในปี 2522 ปีข้อมูลที่น่าสนใจคือ หญิงบริการอาม อม นวด ร้อยละ 99 เคย รวมเพศมาก่อน โครงการในชีวิตคือ ท่อไปจะไปทำการค้าร้อยละ 41 ตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 16 ทำนาทำไร่ร้อยละ 13 เสริมสวยแต่งผมร้อยละ 12 และจากการสำรวจยัง พบว่า หญิงบริการอาม อม นวด ร้อยละ 92 ยินดีให้บริการพิเศษแก่ลูกค้าได้รับเงินพิเศษ

และจากการวิจัยในปี 2522 โดยอาจารย์มาสุก พงษ์ไพจิตร สำนวณหญิงบริการ อาม อม นวด 50 คนในกรุงเทพมหานครพบว่าส่วนมากภาระต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ พี่น้อง 4-5 คน ร้อยละจาก 50 คน เลี้ยงลูก 1-2 คน ร้อยละ 66 แต่งงานแล้วและหย่าซึ่งส่วนมากสามีเป็นฝ่ายทอดทิ้งและร้อยละ 6 เป็นสาวบริสุทธิ์เมื่อเริ่มงาน

และจากการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าเกือบทุกคนส่งเงินรายได้กลับบ้านประมาณ 1 ใน 3 ของรายได้ ซึ่งแสดงว่าครอบครัวของหญิงบริการอาม อม นวด จะมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ได้เงินจากบุตรสาวมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

และใน 50 รายนี้เข้ามาทำงานโดยได้ข่าวจากเพื่อนหรือญาติร้อยละ 88 ทำงานเอง ร้อยละ 6 นอกนั้นสามีหรือคนรักหลอกมาแล้วเอเยนต์พามาอย่างละร้อยละ 2 และจากการสัมภาษณ์พบว่าเพื่อน ๆ ของหญิงบริการอามอมนวดที่เลิกอาชีพนี้ไปก่อนแล้วนั้น ส่วนใหญ่ (16 จาก 36 ราย) แต่งงานแล้วกลับไปอยู่บ้าน รองลงมาคือ (7 จาก 36 ราย) กลับมาประกอบอาชีพเดิม นอกนั้นแต่งงานแล้วอยู่กรุงเทพมหานคร แต่งงานไปต่างประเทศไปเป็นเมียข้อย่างทำงานเปิดร้านค้า ค้าขาย ไปทำนา อย่างละ 1.2 ราย

ผลการวิจัยแรงงานหญิงในสถานบริการอาม อม นวด เมื่อปี 2528 พบว่าพนักงานอาม อม นวดนั้น พบว่าส่วนใหญ่มีอายุ 19-24 ปี และ 25-29 ปีตามลำดับ มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือมากที่สุด บิดามารดามีอาชีพทำนาทำไร่ ส่วนใหญ่มีพี่น้องตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปได้รับการศึกษาเทียบระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่เคยมีสามีมาแล้วสาเหตุที่มาทำงานอาม อม นวด เพราะความยากจน และถูกเพื่อนชักชวนให้มาทำ เริ่มทำงานครั้งแรกช่วงอายุ 15-18 ปี ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 96.62 ไม่มีอาชีพประจำ และพบว่าผู้ที่ไม่มีอาชีพประจำได้ยึดอาชีพอย่างอื่น โดยยึดอาชีพเสริมส่วยจำนวนร้อยละ 16.16 อาชีพช่างเล็กร้อยละ 15.72 อาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 4.80 และไม่ได้ยึดอาชีพเลยถึงร้อยละ 63.32 และเมื่อเลิกอาชีพ อาม อม นวด แล้ว มีแผนการในอนาคตจะทำการค้าขายร้อยละ 17.7 ประกอบอาชีพเสริมส่วยร้อยละ 20.67 เป็นช่างเล็กร้อยละ 14.35 กลับไปทำนา ทำไร่ร้อยละ 20.26 แต่งงานร้อยละ 1.03 และอื่นร้อยละ 10.97 รายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,000-8,000 บาท

จากข้อมูลข้างต้นนั้น คณะทำงานวางแผนเพื่อพัฒนาสตรีระยะยาว (2524-2544) ได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบหญิงบริการอาบอบนวดกับหญิงโสเภณีว่า

ในอนาคตสัดส่วนของหญิงบริการอาบอบนวด และหญิงบริการประเภทอื่น ๆ จะมากขึ้น หญิงโสเภณีจะลดส่วนลดลง หญิงบริการทั้ง 2 ประเภทมีลักษณะคล้ายกันคือ มีอายุน้อย ระดับการศึกษาต่ำ สภาพสมรสแตกแยก มีพื้นที่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นลูกคนโตของครอบครัววงสิกร และเดินทางมาทำงานด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม รายได้ส่วนใหญ่จะส่งกลับไปเป็นค่าใช้จ่ายในบ้านให้พ่อแม่ สงนongหรือลูก ซ้อบ้าน และที่ดิน

อย่างไรก็ตามระหญิงโสเภณี และหญิงบริการอาบอบนวด มีความแตกต่างกันในรายละเอียดอย่างเห็นได้ชัดคือ

หญิงโสเภณีส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 18-21 ปี หญิงอาบอบนวดส่วนใหญ่อายุ 20-24 ปี ผู้มีอายุเกิน 30 ปีมีโอกาสเป็นโสเภณีน้อย แต่ยังคงเป็นหญิงบริการอาบอบนวดได้มากกว่า

ในเรื่องการศึกษา มีแนวโน้มว่าจะมีผู้มีการศึกษาเข้าสู่อาชีพบริการทางเพศทั้งอาชีพโสเภณีและหญิงบริการอาบอบนวดกันมากขึ้น

ในเรื่องสถานภาพสมรส หญิงบริการอาบอบนวดเป็นโสเภณีน้อยกว่าหญิงโสเภณี การเข้ามาประกอบอาชีพ หญิงสาวจากชนบทเข้าสู่อาชีพอาบอบนวดโดยตรงจำนวนมากครั้ง แต่หญิงโสเภณีนักจะประกอบอาชีพอื่นมาก่อนและหารายได้ไม่พอ

การถูกชักจูงเข้ามาประกอบอาชีพ หญิงบริการอาบอบนวดถูกหลอกมาและมีเอเยนต์พามาร้อยละ 6 ซึ่งน้อยกว่าหญิงโสเภณีซึ่งถูกหลอกมาประมาณร้อยละ 10

การประกอบอาชีพบริการนี้ทั้งหญิงบริการอาบอบนวดและหญิงโสเภณีสามารถหารายได้ได้ดีกว่าเดิมหลายเท่า

การดำรงชีวิตของหญิงอาชีพพิเศษ ทั้ง 2 ประเภทนั้น ซาคอิสรหากประกอบอาชีพในชนบท แต่จะมีอิสระถ้าประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ

หญิงบริการอาบ อบ นวด และหญิงโสเภณี เกือบทุกคนอยากเปลี่ยนอาชีพ เพราะความเบื่อเหงา ถูกสังคามรังเกียจ ส่วนมากจะแน่ใจว่าประกอบอาชีพนี้ได้ไม่นาน จึงมักตั้งใจจะเก็บเงิน เพื่อประกอบอาชีพอื่น เช่น เสริมสวย คัดเสื้อผ้า ไปแต่งงาน หรือกลับไปทำนา

เกี่ยวกับอนามัย ยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับหญิงโสเภณีมากนักแต่พบว่าหญิงอาชีพพิเศษเป็นกามโรคมากขึ้นทุกปี จากปีงบประมาณ 2510 ถึง 2523 มีมากขึ้นถึง 3 เท่า หญิงโสเภณีในปี 2522 ในสถานสงเคราะห์เกือบร้อยละ 40 เป็นกามโรคและกว่าร้อยละ 50 เป็นโรคพยาธิ สำหรับหญิงบริการอาบ อบ นวด ในกรุงเทพฯมหานครนั้นร้อยละ 41 เป็นกามโรค ส่วนใหญ่รักษาในคลินิกเอกชน นอกจากนั้นหญิง อาบ อบ นวด ในปัจจุบันมีการคุมกำเนิดมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการคุมกำเนิดก็ยังพบว่าการทำแท้งถึงร้อยละ 19 ส่วนใหญ่ทำแท้งกับหมอบริเวณและรองลงไปคือหมอเถื่อนร้อยละ 23 ของผู้ทำแท้งนี้ต้องเข้าโรงพยาบาลภายหลังการทำแท้ง และร้อยละ 24 คิดยาเสพติด ส่วนมากเป็นรับประทานประเภทยาระงับประสาท

ทางการศึกษาค่านอาชีพ

หญิงบริการอาบ อบ นวด ส่วนใหญ่ต้องการเปลี่ยนอาชีพและอาชีพที่ต้องการคือค้าขายและเสริมสวย มีบางคนที่ได้ไปเรียนวิชาชีพจากสถาบันของรัฐบาลหรือเอกชนและจากรายงานของกองสัมมาอาชีพะ ในปี 2523 ซึ่งได้ติดตามผลการฝึกอาชีพของหญิงโสเภณีพบว่าเฉลี่ยมีหนึ่งมีหญิงโสเภณีกลับไปประกอบอาชีพเดิมอีกถึงร้อยละ 40 เพราะสถานฝึกอาชีพของรัฐที่จัดให้หญิงบางประเภทมีอาชีพให้เลือกน้อย จึงทำให้โสเภณีไม่ตั้งใจฝึกและการเลือกก็เลือกตามเพื่อน (สุวรรีย์ ณ ระนอง 2525 : 77)

ส่วนอาชีพที่หญิงโสเภณีนำไปประกอบอาชีพแล้ว ได้แก่ คัดเย็บเสื้อผ้า คัดผมและทำงานในโรงพิมพ์

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 ความเป็นมาของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนา มนุษย์ให้มนุษย์ให้มนุษย์เกิดความรู้ที่ปรับปรุงและปรับตนเอง ให้อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้ ในอดีตการศึกษาเกิดจากการเรียนรู้ในสังคม เช่น การเรียนรู้จากการอบรมสั่งสอน โดยครอบครัว จากการฟังเรื่องเล่าสู่กันมา แนวคิดของยูอาวโซ เป็นต้น ต่อมาจึงมี สถาบันการศึกษาเกิดขึ้นและเริ่มมีแนวคิดว่าการศึกษาจะเกิดขึ้นจากสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาจะเกิดขึ้นและสิ้นสุดที่โรงเรียนหรือ สถาบันการศึกษาเท่านั้น เป็นแนวคิดที่เชื่อมั่นในการศึกษาในรูปแบบระบบโรงเรียน ต่อมา สังคมและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีต่าง ๆ ในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่ง ผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมาก การปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากในการช่วย พัฒนามนุษย์ในค่านักกล่าว การศึกษาในระบบโรงเรียน หรือการศึกษาจากโรงเรียน หรือตามสถาบันต่าง ๆ ได้พยายามตอบสนองความต้องการของสังคมและอุดมการณ์ของ มนุษย์ แต่ก็ไม่อาจกระทำได้โดยสมบูรณ์ จึงเริ่มมีการนำเอาหลักการและกระบวนการทาง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมาใช้ เพื่อช่วยให้การพัฒนาสังคมและพัฒนามนุษย์ให้เป็นไป ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษานอกโรงเรียน

อุณา นพคุณ (2523 : 36-56) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เป็นแรงผลักดันให้ นักวิชาการและบุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญแก่การศึกษานอกโรงเรียนไว้ 3 ประการ คือ

1. สาเหตุอันเนื่องมาจากข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. สาเหตุอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม
3. สาเหตุอันเนื่องมาจากแนวคิดในการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาคน

2.3 แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนของนักการศึกษาไทย

โกวิท วรพิพัฒน์ (2511 : 165-167) ให้ความสำคัญว่า การศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นตัวช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี โดยกล่าววว่าคนเรา จะมีความสุขที่สุด เมื่อบุคคลและสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทาง ค่านิยม รางกายและจิตใจและการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถดำเนินการ เพื่อให้ ตัวเองและสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกัน เพื่อตนเองจะได้มีความสุขนั้น บุคคลนั้น จะต้องเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อจะได้ปรับตัว เปลี่ยนแปลงให้ทันต่อ สภาพการณ์ของบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการ ที่จะทำให้บุคคลคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นได้นั้น เขาจะต้องได้รับความรู้ ช่างสาร ชาญฉลาดต่าง ๆ อย่างเพียงพอและทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับประชาชน จึงต้องจัดให้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย และต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2526 : 17) กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักปรัชญา อัตถภาวะนิยม คือการมุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญว่า แนวคิด ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของไทย โดยกล่าวถึงการศึกษาออกโรงเรียน ว่า การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกิจกรรม การศึกษาที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน จัดขึ้นตามความ เหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดที่ว่าการศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือ การศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิดรู้จักตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือ ช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

จากแนวความคิดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอย่างชัดเจนว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นถึงการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้เรียน ให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จำกัดทางเลือก ความสนใจและแนวชีวิต ของตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือ คอยแนะนำ ให้ทางเลือกต่าง ๆ และ ปลุกเร้าให้ผู้เรียนย้อนกลับมาพึ่งตนเอง ตระหนักถึงความสามารถและความสำคัญ ของตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนนำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากที่สุด

จากแนวคิดต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการศึกษานอกโรงเรียนมุ่งที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ และอาจกล่าวได้ว่า "การศึกษานอกโรงเรียน คือการศึกษาที่มีรูปแบบแบบการศึกษาในระบบชั้นเรียนตามปกติ เป็นการศึกษาที่ไม่มีระบบและรูปแบบแน่นอน" แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการความรู้แก่บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจและต้องการที่จะนำความรู้ไปใช้ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม เป็นการศึกษาที่มุ่งตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ และเสริมโอกาสรับการศึกษา

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกเกิดโดยมีเหตุจูงใจ มีความต้องการเป็นแรงผลักดัน การจัดโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ จะบรรลุผลได้จึงต้องเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือผู้เรียน การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยมุ่งความสำคัญที่ความต้องการของผู้เรียน จึงเป็นหัวใจของงาน

มาสโลว์ (Maslow) ได้ตั้งสมมติฐานว่าบุคคลโดยทั่วไปมีความต้องการแบ่งเป็น 5 ลำดับชั้น ดังนี้คือ

1. ความต้องการทางสรีรวิทยาพื้นฐาน คือความต้องการที่จำเป็นสำหรับความเป็นอยู่รอดของชีวิตทางกายภาพ เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง คือความต้องการที่จะมีถิ่นที่อยู่อันคงที่อย่างเพียงพอและตลอดไป มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายและภัยธรรมชาติ เช่น มีงานทำสม่ำเสมอ มีรายได้พอเพียง มีบ้านมีรั้วรอบขอบชิด
3. ความต้องการความรักความเมตตา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม คือความต้องการที่จะมีความนิยมชมชอบซึ่งกันและกัน อยากมีเพื่อนสนิทที่จะไว้วางใจได้ อยากร่วมทำงานกับผู้อื่นที่พึงพอใจ
4. ความต้องการเกียรติยศและความเคารพตัวเอง คือ ต้องการมีฐานะและบทบาทในสังคม อยากให้บุคคลอื่น ๆ นิยมชมชอบยกย่องสรรเสริญ เช่น อยากให้เขาจำชื่อนามสกุล ฐานะตำแหน่งของตนได้ อยากแสดงความรู้ความสามารถที่ตนมีให้ผู้อื่นเห็น อยากเป็นผู้นำของหมู่คณะ

5. ความต้องการประสบความสำเร็จด้วยตนเอง คือความต้องการที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนเองทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จ เช่น พยายามศึกษาหาความรู้หรือปฏิบัติงานจนได้ฐานะหรือตำแหน่งที่มุ่งหวัง ด้วยความพยายามของตนเองในทางที่ถูกต้อง เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมที่จะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อมาสนองความต้องการของตนที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน และต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อได้สนองความต้องการขั้นต้นแล้ว ความต้องการในขั้นถัดไปก็จะเกิดตามมา อันจะมีผลให้บุคคลเกิดการแสวงหาในสิ่งอื่น ๆ ท่อไปอีก

ส่วนความหมายเกี่ยวกับความต้องการของ Knowles เป็นความหมายเชิงจิตวิทยา ซึ่งให้เห็นว่าบุคคลต้องได้รับการตอบสนองทางร่างกายก่อนจิตใจ และความต้องการของบุคคลจะพัฒนาตามลำดับขั้น

โนลส์ (Knowles 1950 : 80-83) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการไว้คล้ายคลึงกันที่ Maslow กล่าวไว้ แต่ในฐานะที่เป็นนักการศึกษาโนลส์ จึงกล่าวถึงความต้องการศึกษาไว้ด้วย

ความต้องการของบุคคลตามแนวคิดของโนลส์ (Knowles 1950 : 80-87) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) อันได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการในการเจริญงอกงาม ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการประสบการณ์ใหม่ ๆ ความต้องการค่านิยมและอารมณ์ ความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น
2. ความต้องการทางการศึกษา (Educational Needs) อันหมายถึงช่องว่างระหว่างระดับความรู้ ความสามารถของบุคคลในปัจจุบันกับความปรารถนาที่อยากจะให้มีมาก จะให้มีมากขึ้น ในอนาคต

แซนเดอร์ (Sander 1966 : 66) ได้ให้ความหมายและความต้องการ และแบ่งความต้องการออกตามความรู้สึก 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการที่รู้สึก (Felt Needs) เช่น ต้องการมีปัจจัย 4
2. ความต้องการที่ไม่รู้สึก (Unfelt Needs) เช่น ต้องการที่จะเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ความต้องการประเภทนี้มักเป็นลักษณะที่เกิดโดยบุคคลที่มีความรู้น้อย โดยมักจะไม่เกิดความต้องการหรือไม่เห็นความจำเป็นที่จะเกิดเป็นความต้องการ

จากการแยกและให้ความหมายต่าง ๆ ข้างต้น เป็นการให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลทั่วไป แต่ความต้องการตามแนวคิดของคิก Kidd (1973 : 272) นั้นได้เน้นถึงความต้องการของผู้ใหญ่ โดยกล่าวว่าผู้ใหญ่มีความต้องการต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ความต้องการด้านสุขภาพ
2. ความต้องการด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว
3. ความต้องการเป็นผู้วิโกลและการยังชีพ
4. ความต้องการมีความสัมพันธ์กับสังคม
5. ความต้องการมีอาชีพ
6. ความต้องการมีความบันเทิง
7. ความต้องการที่จะมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ

จากแนวคิดในเรื่องความต้องการจากที่กล่าวข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่า การศึกษาความต้องการเป็นสิ่งจำเป็น ในการวางแผนจัดโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนนั้น การศึกษาความต้องการถือเป็นขั้นตอนหนึ่ง เพราะความต้องการของผู้รับบริการหรือผู้เรียนเป็นตัวชี้ว่า โครงการนั้น ๆ บรรลุผลหรือไม่

การศึกษาค้นหาความต้องการและความสนใจของผู้ใหญ่จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นขั้นแรกในการวางแผนจัดโปรแกรมการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ดังที่โนลส์ (Knowles 1950 : 87) ได้กล่าวไว้ว่า

โครงการที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความต้องการของผู้เรียนหรือผู้รับบริการ อาจจะประสบความล้มเหลว โครงการสำหรับผู้ใหญ่ควรต้องมี การสำรวจหาความต้องการของผู้ใหญ่ก่อนเพราะผู้ใหญ่สามารถรับบริการกิจกรรมของโครงการ เพื่อความอยู่รอดของชีวิต

หรือเพื่อต้องการที่จะเป็นพลเมืองดี ซึ่งแตกต่างจากเด็กเพราะเด็กไม่จำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเด็กถูกบังคับให้เรียนในขณะที่ผู้ใหญ่สมัครใจมาเรียนเอง ดังนั้นการวางแผนจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่จะต้องตอบสนองกับความต้องการและความสนใจของผู้ใหญ่

คัมส์ (Coombs 1974 : 15) ได้กล่าวถึงความต้องการ ด้านการศึกษา ของในปัจเจกชน โดยแบ่งให้เห็นได้ดังนี้คือ

1. ความต้องการในการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น การเรียนรู้หนังสือการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นมีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องทางวิทยาศาสตร์ และภาวะแวดล้อมรอบตัวเอง เป็นต้น
2. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะ และทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เริ่มในวิชาสุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น
3. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่คนอยู่อาศัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการปกครองของท้องถิ่น และของประเทศรวมทั้งขบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น
4. ความต้องการในการศึกษาค้นอาชีพ เช่น ความรู้และทักษะเฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ เป็นต้น

2.5 ความต้องการของผู้ใหญ่

ความต้องการของมนุษย์เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก และเป็นความยากลำบากอย่างยิ่งที่การศึกษาผู้ใหญ่จะสนองตอบได้หมด มีนักวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่หลายคนได้พยายามศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริง ในที่สุดพบว่ามนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความต้องการที่แท้จริงอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือความต้องการที่จะปรับปรุงตนเองโดยวิธีการตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดของ มาสโลว์

ที่กล่าวว่า มนุษย์เรามีความต้องการขั้นพื้นฐานอยู่ 5 อย่างตามลำดับ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการเรื่องความปลอดภัย ความต้องการทางด้านความรัก ความต้องการการได้รับความยกย่อง และประการสุดท้าย คือ ความต้องการทางด้านความภูมิใจ ความต้องการของมนุษย์จะไม่เกิดพร้อมกันทีเดียวทั้ง 5 แต่ความต้องการเหล่านี้จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ความต้องการขั้นต่ำกว่าจะต้องได้รับการสนองตอบเสียก่อน ความต้องการขั้นสูงกว่าจะเกิดขึ้นได้ ความต้องการที่ได้จากวิจัยประการที่สอง คือ ความต้องการที่จะรักษาภาวะการสมดุลทางธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์จะต้องใช้ความคิดในการตัดสินใจให้ได้ว่า ความต้องการของตนคืออะไร และความต้องการของตนนั้นควรจะเป็นอะไร บ่อยครั้งที่มักพบว่าความต้องการของคนนั้น มักจะถูกกำหนดโดยสังคม สังคมกำหนดให้มนุษย์ที่อยู่ต่างฐานะกัน มีความต้องการแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ทุกรูปทุกฐานะต่างก็พากันคิดว่า สิ่งนั้นควรจะเป็นความต้องการของเขาด้วย ไม่ใช่จะเป็นความต้องการของคนพวกหนึ่งพวกใด เท่านั้น จากแรงกระตุ้นหรือจิตสำนึกที่ว่า ความต้องการของเขาควรเป็นอะไร ทำให้มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งทดแทน เพื่อให้เกิดความสมดุลในชีวิตขึ้น ความต้องการที่มนุษย์ไม่สามารถสนองตอบได้โดยง่ายนี้ได้กลายเป็นความมูมานะที่จะปรับตัวเองให้ของว่างระหว่างความต้องการคืออะไร กับความต้องการควรจะเป็นอะไรแคบเข้า จนกระทั่งกลายเป็นสิ่งเดียวกันได้ในที่สุด

การสำรวจหาความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำไปจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของโปรแกรม การศึกษาผู้ใหญ่ นั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นบันไดขั้นแรกที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นภายหลัง ทั้งยังจะช่วยผู้ใหญ่เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสนใจ แผลงต่าง ๆ ที่นักการศึกษาจะต้องเข้าไปสำรวจหาความต้องการของผู้ใหญ่ ออกมาให้ได้นั้น มีดังต่อไปนี้ คือ ศึกษาจากตัวผู้เรียนเอง ศึกษาจากชีวิตปัจจุบันนอกสังคม โรงเรียน และศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาวิชา (สุจิต ศิลารักษ์ 2527 : 55-56)

1. ศึกษาจากตัวผู้เรียนเอง - Houle ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาผู้ใหญ่ว่าหมายถึงกระบวนการที่ผู้ใหญ่ต้องการปรับปรุงตนเอง โดยการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ผิด ๆ หรือหมายถึงกระบวนการที่สถาบันให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่จัดขึ้น โดยมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ดังนั้น วัตถุประสงค์ของโปรแกรมใดก็ตามจะต้องชี้ให้เห็นชัดถึงชนิดของการเปลี่ยนแปลงที่การศึกษาผู้ใหญ่มุ่งหวัง จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ภายใต้อาสาสมัครใจของผู้เรียนเองด้วย

วิธีการพิจารณาหาความต้องการของผู้ใหญ่มักจะประสบปัญหาต่าง ๆ หลายอย่าง เพราะเหตุว่า ผู้ใหญ่มักจะมีความต้องการหลาย ๆ อย่างเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และ โปรแกรมการศึกษา ผู้ใหญ่เองก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้หมดและ ทันที ดังนั้น จึงมีหลักการพิจารณาหาความต้องการจากการศึกษาตัวผู้เรียนเองอยู่ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นแรก ความพยายามแสวงหาความต้องการของผู้ใหญ่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ในหลาย ๆ ด้าน เท่าที่สามารถจะทำได้ เช่น ด้านสุขภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ในครอบครัวและการนับหน้าการ หรืออื่นใดที่เห็นว่าควรจะได้ศึกษาเพิ่มเติมอีก

ขั้นที่สอง เปรียบเทียบความต้องการปัจจุบันของผู้เรียนกับ เกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับ ของสังคม ความแตกต่างหรือช่องว่างที่พบ คือความจำเป็นมากน้อยที่โปรแกรมการศึกษา จะตอบสนอง ตอบ

ขั้นที่สอง เปรียบเทียบความต้องการปัจจุบันของผู้เรียนกับ เกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับ ของสังคมความแตกต่างหรือช่องว่างที่พบ คือความจำเป็นมากน้อยที่โปรแกรมการศึกษาจะ ตอบสนอง ตอบ

เมื่อได้ข้อมูลจากตัวผู้ใหญ่แล้ว สิ่งเหล่านั้นมิได้แสดงว่า โปรแกรมจะต้องถูกจัด ขึ้น เพื่อสนองตอบทั้งหมด จะต้องเอามาเปรียบเทียบกับความต้องการที่เป็นที่ยอมรับของ สังคมด้วยว่า สิ่งนั้นเป็นความต้องการหรือความจำเป็นที่แท้จริงของสังคมหรือเปล่า นั่นคือ เป็นความต้องการของชนหมู่น้อยหรือชนหมู่มาก ยิ่งกว่านั้นต้องเป็นสิ่งที่สังคมไม่รังเกียจและ ยอมรับว่ามีประโยชน์และมีคุณค่าจริง ๆ การเปรียบเทียบจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง ความต้องการของผู้ใหญ่กับการยอมรับของสังคม ซึ่งเราใช้เป็นหลักสำคัญในการพิจารณา ให้ความสำคัญของการจัดโปรแกรม

วิธีการศึกษาจากตัวผู้เรียนเองนั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์นั้นมักใช้เมื่อ ต้องการข้อมูล เกี่ยวกับความรู้สึกของผู้เรียนทัศนคติของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนปรัชญาชีวิตของผู้เรียน ส่วนแบบสอบถามที่จะให้ข้อมูลแบบเป็นทางการนั้น มีข้อดี ตรงที่ผู้ถูกสอบถามไม่ต้องรบกวนในการให้คำตอบ และมักใช้ในการอ่าน สุขนิสัย ประสพการณ์การทำงาน และอื่น ๆ นอกจากนี้ควรได้สอบถามถึงความสนใจของผู้เรียน ในการใช้เวลาว่าง

2. ศึกษาจากชีวิตปัจจุบันนอกสังคมโรงเรียน ในสมัยก่อนที่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังมีไม่มากนัก การศึกษาไม่มีปัญหามากมายนักในการเลือกเนื้อหาที่สำคัญให้แก่ผู้เรียนต่อมาภายหลังความเจริญเติบโตทางวิชาการอย่างรวดเร็ว ทำให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งพบว่าไม่สามารถถ่ายทอดวิชาการทุกอย่างให้ได้หมด ดังนั้นจึงต้องคัดเลือกเนื้อหาที่จำเป็นจริง ๆ ซึ่งอาศัยแนวคิดของ Herbert Spencer ซึ่งเขาได้ศึกษาจากการสังเกตมากกว่าการศึกษาแบบมีวิธีการ โดยเน้นให้เห็นว่าการศึกษาคความต้องของผู้ใหญ่ จากสังคมภายนอกโรงเรียนนั้น มุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้เอาไปใช้ในชีวิตรจริงได้ และความสามารถในการที่จะเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตรจริงได้นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนยอมรับว่ามีความเหมือนกันระหว่างสภาพที่เขากำลังประสบอยู่ในชีวิตรจริงอยู่สภาพที่การเรียนจัดขึ้น

3. ศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาวิชา วิธีนี้นิยมทำกันมากในการแสวงหาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม คือ จากการใช้ตำราซึ่งเขียนขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ แต่มีข้อเสียก็คือ ตำราส่วนใหญ่ที่ผลิตออกมานั้นมักจะเป็นไปตามความคิดเห็นของคนคนเดียว ได้มีการวิจารณ์อย่างมากมายในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ที่ได้จากวิธีนี้นั้น มักจะเน้นทางด้านเนื้อหาวิชาการและวิธีการมากเกินไป หรือก็ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนส่วนใหญ่

2.6 วิธีการประเมินหาความต้องการของผู้เรียนผู้ใหญ่ในการจัดตั้งโปรแกรม

Knox ได้เสนอแนะแนวทาง 3 ประการ ในการประเมินหาความต้องการของผู้เรียนในการจัดตั้งโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ ดังนี้

1. พยายามจำกัดขอบข่ายของงานที่จะต้องทำ โดยมุ่งหวังผลทางด้านปฏิบัติจริง ๆ นั่นคือการจัดโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ ควรจะจำกัดความต้องการของผู้เรียนให้อยู่ภายในขอบข่าย ซึ่งโปรแกรมที่จะจัดขึ้นสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้ จะเป็นการเหมาะสมที่สุด

2. สำรวจหาความต้องการของผู้เรียน ซึ่งอาจจะหาได้จากบันทึกและจากการสำรวจข้อมูลของหน่วยงานอื่นหรือองค์กรอื่น นอกจากนั้นอาจจะสำรวจได้จากการทดสอบต่าง ๆ ที่ได้ทำไว้แล้ว และจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ใหญ่ในโปรแกรมอื่น ๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์นักเรียนผู้ใหญ่ที่มีความสามารถจากการสำรวจดังกล่าวนี้ เราพอจะทราบถึงความต้องการอันแท้จริงของผู้เรียนได้

3. ลองคิดใคร่ครวญถึงลักษณะของผู้ที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตว่าเขาทำกิจ และรู้สึกอย่างไรในความต้องการ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับข้อมูลที่เรารู้ได้ทราบมาแต่แรก จากนั้นก็สามารถทราบได้ว่าผู้เรียนต้องการอะไรเพิ่มขึ้น การเก็บข้อมูลในขั้นนี้ อาจจะหาหรือสอบถามได้จากบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต เป็นต้นว่า ผู้ที่ทำงานในตำแหน่งหน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในองค์กรหน่วยราชการ ผู้เชี่ยวชาญ และครู เป็นต้น

4. ผู้จัดทำโปรแกรมจะต้องคำนึงและจำให้มั่นว่า ในการจัดโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่งนั้น จะต้องทำและเกี่ยวข้องกับเฉพาะแต่ความต้องการที่ได้พิจารณาและเลือกสรรมาแล้วเท่านั้น

5. พยายามจัดให้ความต้องการซึ่งได้เลือกสรรมาแล้วนั้น สัมพันธ์กับเนื้อหาแนวทางให้ผู้วางโปรแกรม ตลอดจนอาจารย์ผู้สอนจัดเนื้อหาวิชาที่จะสอนได้อย่างถูกต้องพร้อมกันนี้จะได้จัดประสบการณ์ การเรียนให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมากที่สุด

จากวิธีประเมินหาความต้องการของผู้เรียนในการจัดตั้งโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ผู้นี้ การตัดสินใจของนักการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมาก และจะต้องทำอย่างระมัดระวัง เพราะเป็นการตัดสินใจที่สำคัญ อันจะมีผลกระทบกระเทือนไปถึงไม่เฉพาะแต่อนาคตของผู้เรียน ตลอดจนสภาพภาวะต่าง ๆ ของเขาเท่านั้น แต่จะมีผลกระทบกระเทือนรวมไปถึงทรัพยากรทางด้านบุคคลของประเทศชาติด้วย

2.7 กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนมีหลายแบบหลายวิธี ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่ประสงค์จะก่อให้เกิดกับผู้เรียน โนลส์ (Knowles 1950 : 294) ได้แบ่งพฤติกรรมที่การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประสงค์จะให้เกิดแก่ผู้เรียน 5 ประเภทดังต่อไปนี้คือ

1. ด้านความรู้ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอ่าน การบรรยาย การอภิปราย เนื้อหาจากตำรา การอภิปรายเป็นคณะ การใช้อุปกรณ์ โสตทัศนศึกษา
2. ด้านความเข้าใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอภิปรายแก้ปัญหาระหว่างผู้เรียน การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การทดลองให้ฝึกทักษะ
3. ด้านทักษะ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสาธิตขั้นตอนหรือวิธีการ การฝึกซ้อม การทำแบบฝึกหัด การฝึกงาน การแสดงบทบาทสมมติ
4. ด้านทัศนคติ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การให้อภิปรายอย่างอิสระ การให้คำปรึกษา การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การเล่นเกมต่าง ๆ
5. ด้านค่านิยม กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสัมมนา การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การกิจกรรม การอภิปรายชั้นปรีชา
6. ด้านความสนใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น รายการทางโทรทัศน์ รายการทางวิทยุ การจัดทัศนศึกษา การจัดนิทรรศการ การจัดฉายภาพยนตร์ การแสดงละคร

รูปแบบหรือลักษณะของโครงการในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับประชาชน 3 ลักษณะ ตามความคิดเห็นของ โกวิท วรจิตน์ (2521 : 55-62) คือ

1. ลักษณะที่จัดให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งหมายถึงการศึกษาที่ช่วยให้บุคคลสามารถคิดเห็นแก้ปัญหาเป็น รู้จักตนเอง รู้จักสังคมสิ่งแวดล้อมและมีเครื่องมือในการประกอบอาชีพ กิจกรรมที่ใช้ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่หลายสามัญและการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ค เสร็จ
2. ลักษณะที่จัดเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำรงชีวิต หมายถึงการจัดการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาอาชีพแสดงความเป็นอยู่ตามความต้องการของประชาชน กิจกรรมที่ใช้ เช่น จัดฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ตามความสนใจของประชาชน เป็นต้น
3. ลักษณะที่จัดเพื่อรักษานิสัยความเป็นคนคิดเป็นในท้องถิ่นและมีประสิทธิภาพ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารในการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้และป้องกันการลืม กิจกรรมที่ใช้ เช่น จัดรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ห้องสมุดประชาชน หนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

นอกจากนี้ โหมทิมมัท อัมคูลกาเคร์ (2520 : 35) ได้กล่าวถึงกิจกรรมของภาควิชาการนอกโรงเรียนในด้านวิธีการ เทคนิคและอุปกรณ์อันเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการของการจัดกิจกรรม เพื่อให้เเกิเกิดความเรี่ยนรู้แก่ผู้เรี่ยน มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้คือ

1. วิธีการ (Method) หมายถึงความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นระหว่างผู้เรี่ยนและสถาบันหรือตัวแทน เพื่อให้ภารกิจทางการศึกษาสัมฤทธิ์ผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประการคือ รูปแบบรายบุคคล รูปแบบกลุ่ม และรูปแบบมวลชน

2. เทคนิค (Technique) หมายถึงความสัมพันธ์ที่ผู้แทนการศึกษาสร้างขึ้นระหว่างผู้เรี่ยนกับการเรี่ยนรู้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละเนื้อหาวิชา เช่น การบรรยาย การสาธิต การสัมมนา การอภิปราย การยึดปฏิบัติ เป็นต้น

3. อุปกรณ์ (Device) หมายถึงเครื่องมือที่ช่วยให้วิธีการและ/หรือเทคนิคบรรลุผลยิ่งขึ้น เช่น การใช้รูปภาพ แผนภูมิ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ประกอบคำอธิบาย หรือให้ข่าวสารข้อมูล เป็นต้น

ในการจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับความต้องการภายใน (Internal Needs assessment) และความต้องการภายนอก (External Needs assessment) ซึ่งจะต้องมองทั้งปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ภายในของผู้เรี่ยนและปัญหาจากสังคมรอบ ๆ ที่อยู่เรี่ยน ซึ่งสังคมเป็นผลจากสังคมกำหนด Kaufman ได้กล่าวว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่นักการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตลอดเวลา ในการมองเพียงแต่ใจแง่หนึ่งนั้นนับเป็นข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมของนักการศึกษาในอดีต

3. ความจำเป็นของข่าวสารข้อมูลต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดเรื่องการให้การศึกษาตลอดชีวิต แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น ทุกหน่วยงานยอมรับว่าการให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในรูปของการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแบบชมรมควาวิสัยเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนได้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่จำเป็นใช้ปรับปรุงและแก้ไขปัญหาของเขา โดยตัวเขา (อุณา นพคุณ 2528 : 4) ซึ่งการคิดทัศนใจนั้น ต้องใช้ข้อมูล 3 ด้านคือ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลวิชาการ (จันทร์ ชุมเมืองปัก 2514 : 15)

ซึ่งการคิดแบบนี้เป็นการคิดที่เป็นการคิดที่มีระบบ ข้อมูลที่ใช้มีอาศัยแต่ข้อมูลด้านใดด้านหนึ่งหรือสองด้าน แต่ใช้ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งบุคคลที่คิดแบบนี้ เป็น "คนคิดเป็น" และการคิดแบบนี้เป็นเป้าหมายทางการศึกษาของไทย แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วประชาชนไทยยังใช้ข้อมูลในการคิดทั้ง 3 ด้านน้อยมาก ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ อุณา นพคุณ และคณะ ทำการศึกษาการคิดเป็นของประชากรทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร พบว่าส่วนใหญ่ใช้เพียง 2 ด้าน คือ ข้อมูลด้านวิชาการเป็นหลัก ควบคู่กับข้อมูลด้านตนเอง หรือกับข้อมูลด้านชุมชนสังคม (อุณา นพคุณ 2526 : 3) ดังนั้นการให้ข่าวสารข้อมูลให้ครบถ้วนทุกด้านจึงยังเป็นสิ่งที่รอคอยและท้าทาย แก่นักกวดวิชาปัจจุบัน

ข่าวสารความรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ข่าวสารนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ประกอบองค์ประกอบจิตใจของมนุษย์ (วุฒิชัย จานงค์ 2523 : 15) ความต้องการข่าวสารของมนุษย์นั้น การแสวงหาข่าวสารก็เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน 3 ประการของมนุษย์ คือ ต้องการรู้ในเหตุการณ์ ต้องการคำแนะนำในการปฏิบัติให้ถูกต้อง ต้องการข่าวสารเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง และต้องการข่าวสารเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากับบุคคลอื่น (Charles K. Alkin อ่างในพยัคฆ์พันธ์ โปธิแก้ว 2525 : 22)

ในปัจจุบันสังคมในเมืองมีความหลากหลายและซับซ้อนมาก การสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการติดต่อสื่อสาร และมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนสูงขึ้น ดังนั้น ต่อไปจะกล่าวถึงสื่อมวลชนแต่ละประเภท

4. การเปิดรับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนหมายถึง ตัวแทนหรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะสื่อความคิดทัศนคติ ข่าวสาร หรือภาพพจน์ต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนหรือมวลชนจำนวนมาก (อรุณีประภา 2520 : 45)

ประเภทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีมากมายชนิด และการแบ่งประเภทอาจแบ่งออกได้หลายประเภทด้วยกัน โดยอาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ (Printed matters) หมายถึง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ใบปลิว แผ่นเย็บ เป็นต้น
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ (จงจิต ศรีพรหม 2524 : 16)

Llan wells (1972 : 1) ได้ให้ความสำคัญแก่สื่อเพียง 3 ชนิด คือ วิทยุกระจายเสียง, วิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ว่ามีบทบาทมากที่สุดในสมัยปัจจุบัน

หนังสือพิมพ์ (Newspaper) เป็นสื่อมวลชนที่เก่าแก่และยังคงสามารถเสนอข่าวสารให้แก่มวลชนอย่างกว้างขวาง แม้กระทั่งปัจจุบันลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์ในลักษณะสื่อมวลชนก็คือ สามารถเก็บข่าวสารไว้ได้นานอ่านเท่าไรก็ได้ ใ้รายละเอียดได้มากกว่า วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์เหมาะสำหรับประชาชนที่ชอบอ่านหนังสือมากกว่าฟังวิทยุกระจายเสียงหรือชมวิทยุโทรทัศน์

ประเภทของหนังสือพิมพ์

อรุณีประภา ทอมเศรษฐี (2520 : 61) ได้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ตามลักษณะของแหล่งรายได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) Party Press หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ได้รับทุนอุดหนุนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

2) Penny Press หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่อาศัยความสนับสนุนจากผู้อ่านคือมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการลงโฆษณาและจากการจำหน่ายหนังสือพิมพ์

เมื่อพิจารณาอีกแง่หนึ่งในประเทศไทยสามารถจำแนกประเภทของหนังสือพิมพ์ตามการเผยแพร่ ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) หนังสือระดับชาติ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ออกวางจำหน่ายทั่วประเทศ เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เคลินิวส์

2) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หมายถึง หนังสือพิมพ์จำหน่ายในท้องถิ่น เช่น ในอำเภอ ในจังหวัด หรือในภูมิภาค ส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศ

วิทยุกระจายเสียง

พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ได้ให้คำจำกัดความของวิทยุกระจายเสียงไว้ ดังนี้

"วิทยุกระจายเสียง หมายความว่า การส่งหรือการรับเสียงด้วยคลื่นแอรุทเซียน"

"คลื่นแอรุทเซียน หมายความว่า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีความถี่ระหว่าง 10 กิโลไซเกิลต่อวินาที และ 3,000,000 เมกกาไซเกิลต่อวินาที"

จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความนี้กินความกว้างมาก ครอบคลุมความถี่ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารด้วยคลื่นวิทยุทั้งหมด

คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว) ได้กำหนดคำจำกัดความของวิทยุกระจายเสียง ในสมัยว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ไว้ดังต่อไปนี้

"วิทยุกระจายเสียง หมายความว่า การส่งคลื่นวิทยุในย่านความถี่คลื่นวิทยุ 535 ถึง 1605 กิโลเฮิรตซ์ และย่านความถี่ 87 ถึง 108 เมกกะเฮิรตซ์ อันมีความประสงค์ ให้เข้าถึงมวลชนโดยตรง"

เป็นที่น่าสังเกตว่าคำจำกัดความตามระเบียบดังกล่าวครอบคลุม เฉพาะความถี่ คลื่นของการกระจายเสียงในระบบ A.M. บางส่วน (535-1605 กิโลเฮิรตซ์) และระบบ F.M. บางส่วน (87-108 เมกกะเฮิรตซ์) แต่มิได้ครอบคลุมระบบ S.W. (2-22 เมกกะเฮิรตซ์) และการส่งข่าวสารทางวิทยุที่มีค้อยู่ในระหว่างช่วงความถี่ที่ระบุไว้ข้างต้น ให้ถือว่าเป็นวิทยุคมนาคม มิใช่วิทยุกระจายเสียง

วิทยุโทรทัศน์

พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ให้ คำจำกัดความของวิทยุโทรทัศน์ไว้ว่า

"วิทยุโทรทัศน์ หมายความว่า การส่งหรือการรับภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหว ในลักษณะไม่ถาวรด้วยคลื่นแฮร์ตเซียน"

ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ได้ให้คำจำกัด ความเพิ่มเติมว่า

"วิทยุโทรทัศน์ หมายความว่า การส่งภาพด้วยคลื่นวิทยุในย่านความถี่คลื่นวิทยุ 54-74.6, 174-216, 470-585 และ 610-890 เมกกะเฮิรตซ์ หรือส่งภาพทางสาย อันมีความประสงค์ให้เข้าถึงมวลชนโดยตรง"

การส่งภาพด้วยคลื่นวิทยุในช่วงความถี่อื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ให้ถือว่าเป็นวิทยุคมนาคมทั้งสิ้น

ประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2528 ได้กำหนดก ฎประเภทของรายการเป็น 4 ประเภท คือ

1. ชาว
2. ความรู้
3. บันเทิง
4. โฆษณาและบริการธุรกิจ (2524 : 45)

งานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

ไมตรี (พ.ศ. 2518) ได้ทำการศึกษายาทาของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกกระบบของเยาวชน พบว่าหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับให้คุณค่าแตกต่างกัน ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐให้ความรู้ด้านการแพทย์แก่เยาวชนมากกว่าคนอื่น ๆ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐให้ความรู้ด้านการเมือง หนังสือพิมพ์สยามมิตร และประชาธิปไตยให้ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ให้ความรู้ด้านเพศศึกษา "ธุรกิจการเงิน" ได้เก็บข้อมูลการอ่านหนังสือพิมพ์ด้วยการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างในแหล่งชุมชนต่าง ๆ จำนวน 432 คน เป็นผู้หญิงเสียเกือบครึ่ง คือร้อยละ 47.7 ที่เหลือเป็นผู้ชายในจำนวนนี้เป็นข้าราชการถึงร้อยละ 26.6 รองลงมาคือ นักศึกษาร้อยละ 21.3 ค้าขายร้อยละ 18.7 รับจ้างร้อยละ 16.9 นักธุรกิจร้อยละ 12.3 อื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านอีกร้อยละ 4.2 แสดงให้เห็นกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นตัวแทนของคนกรุงเทพมหานครได้เกือบทุกสาขา

จากผลการสำรวจพบว่า ความนิยมในการอ่านหนังสือพิมพ์ของคนกรุงเทพมหานคร นั้น มีมากถึงร้อยละ 55.3 เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุหรือโทรทัศน์ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกพอสมควรเพราะวิทยุโทรทัศน์นั้น น่าจะโฆษณาชวนเชื่อได้ดีกว่าหนังสือพิมพ์ เพราะผู้รับข่าวสารสามารถรับได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แต่ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องจากหนังสือพิมพ์สามารถยืนยันความถูกต้องของข่าวสารนั้น ได้ด้วยตัวหนังสือซึ่งยังคงอยู่ตลอดไปไม่หายไปในเวลาอันรวดเร็วเหมือนสื่ออื่น ๆ นั้นเอง นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือพิมพ์กลายเป็นสื่อที่มีผู้ให้ความสนใจในโฆษณาแจ้งความมากที่สุด ถึงร้อยละ 43.8 เมื่อเทียบกับสื่ออื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะความยุ่งคงทนถาวรของตัวหนังสือประการหนึ่งและผู้รับสื่อก็มีได้ถูกจับกรอกหูเหมือนกับการรับรู้ทางวิทยุหรือทางโทรทัศน์อีกประการหนึ่ง

เครื่องรับวิทยุ : เครื่องรับวิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารชนิดที่มีอยู่โดยทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ยแล้วร้อยละ 98.0 มีวิทยุของคนกรุงเทพมหานครจะมีเครื่องรับวิทยุอยู่ภายในบ้าน และร้อยละ 81.0 มีวิทยุทั้งประเภท เอเอ็ม-เอฟเอ็ม

ความถี่ในการรับฟัง : โดยเฉลี่ยแล้วร้อยละ 96.0 ของกลุ่มตัวอย่างรับฟังวิทยุ แต่ความบ่อยครั้งที่รับฟังแตกต่างกันกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.0) ฟังวิทยุเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 20.0 ฟังเกือบทุกวัน ถ้ารวมผู้ฟังวิทยุทุกวันกับฟังเกือบทุกวันเข้าด้วยกันแล้ว จะพบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 76.0 ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการรับฟังที่ค่อนข้างสูงจนสามารถกล่าวได้ว่า การฟังวิทยุเป็นนิสัยอันหนึ่งของผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังพบว่าอีกประมาณร้อยละ 15.0 จัดอยู่ในประเภทรับฟังไม่แน่นอน บางครั้งฟัง บางครั้งไม่ฟัง บุคคลที่อยู่ในประเภทนี้จึงเป็นกลุ่มที่ผู้จัดรายการจำเป็นต้องสร้างสรรค์ รายการเพื่อดึงดูดให้เกิดการรับฟังวิทยุที่แน่นอนลงให้ได้

สำหรับการฟังในวันเสาร์และอาทิตย์มีลักษณะไม่แตกต่างจากวันจันทร์ถึงศุกร์มากนัก ต่างกันตรงที่ผู้ฟังในวันเสาร์และอาทิตย์ในช่วงระยะเวลาที่รับฟังสูงสุดจะมีอัตราการรับฟังที่ต่ำกว่าอัตราการรับฟังของช่วงระยะเวลาการรับฟังสูงสุด ในวันจันทร์ถึงศุกร์ถึงแม้ว่าอัตราการรับฟังจะต่ำแต่ก็คงที่สม่ำเสมอตลอดทั้งวัน ซึ่งหมายความว่ามีการรับฟังวิทยุกันทั้งวัน แต่จำนวนไม่มากนัก.

การวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนในกรุงเทพมหานคร

เกี่ยวกับเรื่องนี้ เพียนฉาย กิระนันท์ และคณะได้ทำการสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโครงการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน สำหรับแนวความคิดเบื้องต้นและสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป โครงการวิจัยนี้เป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการปฏิบัติการวิจัยเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร

โครงการวิจัยได้พบสิ่งต่อไปนี้

1. การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ คำนี วิทย์ ร้อยละ 82.7 โทรทัศน์ ร้อยละ 90.7 หนังสือพิมพ์ร้อยละ 72.9 จะเห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับการเปิดรับมากกว่าสื่ออื่น ๆ
2. ประเภทของรายการที่เปิดรับ ปรากฏว่าชาวสารนิเทศ และบันเทิงเป็นรายการที่ได้รับความนิยมมากกว่ารายการประเภทอื่น ไม่ว่าจะ เป็นวิทย์หรือโทรทัศน์ แต่สำหรับหนังสือพิมพ์นั้น ได้รับความนิยมเฉพาะข่าวและสารนิเทศเท่านั้น ไม่รวมบันเทิง แสดงว่าวิทย์และโทรทัศน์มีบทบาทในด้านความรู้และความบันเทิง แต่หนังสือพิมพ์มีบทบาทในด้านให้ความรู้เท่านั้น ซึ่งผลการสำรวจจึงกล่าวสอดคล้องผลการศึกษาคั้งนี้ที่พบว่า วิทย์และโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีบทบาทในการสร้างความเพลิดเพลินหรือความบันเทิง ส่วนหนังสือพิมพ์มีบทบาทในด้านให้ความรู้หรือการศึกษานอกระบบ
3. ประเภทรายการที่สนใจมากที่สุด ปรากฏว่าโทรทัศน์ได้รับความนิยม รายการบันเทิงมากที่สุด รองลงมาคือ รายการข่าวสารนิเทศ ส่วนวิทย์และหนังสือพิมพ์ ได้รับความนิยมรายการข่าวสารนิเทศมากที่สุด ซึ่งผลการสำรวจจึงกล่าวมีความแตกต่างกับผลการศึกษาคั้งนี้บ้างเล็กน้อย กล่าวคือ การศึกษาคั้งนี้พบว่าทั้งวิทย์และโทรทัศน์ได้รับความนิยมรายการบันเทิงมากที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์ได้รับความนิยมรายการข่าวสารนิเทศมากที่สุด
4. การเลือกรับสื่อสำหรับรายการประเภทต่าง ๆ ปรากฏว่าไม่ว่าจะเป็น ชาวการเมือง ในประเทศหรือต่างประเทศ การวิเคราะห์ข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เรื่อง การศึกษา วัฒนธรรม เกษตรกรรม-เลี้ยงสัตว์ ธุรกิจ-อุตสาหกรรม อาหารการกินและ สุขภาพอนามัย ก็พบว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับการถูกเลือกไม่ว่าจะเป็นรายการประเภทใด ซึ่งผลการศึกษาคั้งกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาคั้งนี้ แม้ว่าการศึกษาครั้งนี้จะได้ศึกษาใน รายละเอียดเช่นเดียวกับผลการสำรวจก็ตาม แต่การศึกษาคั้งนี้ก็พบว่าโทรทัศน์มีบทบาทไม่ว่าจะเป็นการแพร่ข่าวสารหรือการให้ข้อมูลในการเลือกซื้อสินค้าในชีวิตประจำวัน

5. สื่อที่ให้ความบันเทิงมากที่สุด ปรากฏว่า โทรทัศน์นี้เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิดีโอ ซึ่งผลการสำรวจจึงกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษารุ่นนี้ ที่พบว่าโทรทัศน์ เป็นสื่อที่ให้ความสุขในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือวิดีโอ

จากการศึกษาบทบาทของสื่อทั้งสามที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชากรตัวอย่าง อาจกล่าวได้ว่าสื่อทั้งสามมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชากรด้วยกันทั้งนั้น หากแต่มีระดับแตกต่างกันบ้าง ประชากรส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน และปริมาณในการรับสื่อทั้งสามก็านพอสมควร เนื้อหาของรายการ ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวกับข่าวสารคดีและบันเทิง เพียงแตกต่างกันตรงที่ประชากรส่วนใหญ่เปิดรับสื่อ โทรทัศน์และวิทยุ เพื่อการบันเทิงมากกว่าข่าวสารคดีเป็นลำดับรองลงมา ส่วนหนังสือพิมพ์นั้น เพื่อข่าวสารคดีมากกว่า เพื่อการบันเทิง ถ้าหากจะเปรียบเทียบถึงสื่อที่จะให้ความสุขในชีวิตประจำวัน หรือให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารนิเทศและบริการต่าง ๆ โทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อที่ประชากรให้ความสำคัญมากกว่าอีกสองสื่อ จะเห็นได้ว่าในเวลาว่างทั้งวันธรรมดา หรือวันหยุดราชการ ประชากรทุกเพศทุกวัยจะใช้เวลาวางนั้นในการ เปิดรับสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่น ๆ และสื่อโทรทัศน์ก็ได้รับความเชื่อถือจากประชากรมากที่สุด

สวรรณคีรี (พ.ศ. 2524) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการรับสื่อความทันสมัยของประชาชนในท้องถิ่นบางชั้น มีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากผู้มีอาชีพทำนา 147 คน ครัวเรือนและอุตสาหกรรม 148 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า

1. การเปิดรับสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ จากวิทยุ หรือจากโทรทัศน์ ต่างก็มีความสัมพันธ์กับความทันสมัย ซึ่งแสดงว่าบุคคลที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนสูงก็จะมีคามทันสมัยสูงตามไปด้วย
2. บุคคลที่มีการ เปิดรับสื่อมวลชนสูง จะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย
3. บุคคลที่มีการ เปิดรับสื่อมวลชนสูง จะมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงสูงด้วย
4. บุคคลที่มีการ เปิดรับสื่อมวลชนสูง จะมีการ เข้าใจบทบาทผู้อื่นสูงด้วย
5. บุคคลที่มีการ เปิดรับสื่อมวลชนสูง จะมีความมุ่งหวังในการประกอบอาชีพ

สูงด้วย

รุจิ ภูสาระ (2525 : 62-69) ได้ทำการวิจัยการใช้สื่อมวลชน 4 ชนิด คือ วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์และภาพยนตร์ เพื่อสำรวจระบบปัจจุบันปัญหาและความต้องการของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ในการศึกษาหาความรู้ของสื่อมวลชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชอบฟังวิทยุ ในช่วงแรก เช้า กลางวัน ชอบฟังรายการบันเทิงมากที่สุด รองลงมาคือ ชาว สภาพเครื่องรับส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีและปานกลางและมีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ทางวิทยุกันมากถึงร้อยละ 77 ซึ่งกลุ่มผู้ฟังสนใจต้องการศึกษาวิชาสามัญมากที่สุด รองลงมาคือ การเรียนรวมกันระหว่างวิชาสายสามัญกับวิชาชีพ รายการโทรทัศน์ ชอบดูมากที่สุดคือ ภาพยนตร์ รองลงไปคือการทนายปัญหา ชาวและคนตรี คำนหนังสือพิมพ์ ชอบอ่านไทยรัฐมากที่สุดรองลงมาคือ เคลินิวส์ สยามรัฐ ระยะเวลาที่อ่านคือ เช้าและกลางวัน เนื้อหาที่อ่านได้แก่ข่าว ข่าวสด รองลงมาคือ การวิเคราะห์ข่าวบันเทิง โดยกลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งซื้อหนังสืออ่านเอง และค่านภาพยนตร์ ชอบดูภาพยนตร์ไทย รองลงมาคือภาพยนตร์ฝรั่งและประเภทที่ชอบมากที่สุดคือ ชมภาพยนตร์ประเภท วิทยาศาสตร์ รองลงไปคือ การงานและอาชีพ

งานวิจัยเกี่ยวกับการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ของหญิงบริการ อาม อบ นวด

เนื่องจกงานวิจัยเกี่ยวกับการรับข่าวสารของหญิงบริการอาบ อบ นวด ยังไม่เคยมีใครศึกษาไว้ ดังนั้นผู้วิจัย จึงนำเอาผลงานวิจัยใกล้เคียงที่เกี่ยวกับการรับข่าวสาร, การเปิดรับสื่อมวลชน ของหญิงโสเภณี และสตรี เช่น พงษ์ศักดิ์ มานะศิริสุขและคณะได้ศึกษาเรื่องโสเภณีพบว่า หญิงโสเภณีร้อยละ 66.7 % ทั้งรายการบันเทิง ชอบแต่งกายงดงามอยู่เสมอ

นอกจากนั้น พรทิพย์ สุวรรณโรจน์ และคณะได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชน ในการส่งเสริมการศึกษาและการเตรียมวิชาชีพสำหรับสตรี" พบว่าเนื้อหาของสื่อมวลชนทั้ง 4 ประเภท คือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและวิทยุมีบทบาทในการให้การศึกษาและแนะแนวอาชีพน้อยมาก คือมีเนื้อหาด้านการศึกษาและอาชีพในอัตราค่อนข้างต่ำ (คณะทำงานพิจารณาและบทบาทสตรี 2523 : 21)